

Molnár Beáta

**AZ EGYHÁZ „MORGOTT”, A SZAKMA „TAPSIKOLT”,
A TÁLTOSOK „ÉNEKELTEK”**

*A Csíksomlyó titkának fogadtatása az egyház, a néprajztudomány
és a táltosok körében*

Daczó Árpád P. Lukács ferences szerzetes hivatalosan 1921. május 16-án született, egyházi bejegyzések szerint július 27-én. Elemi iskolába és gimnáziumba Szászrégenben járt, gyermekként fűrészgári munkásként tevékenykedett. Ezután Székelyudvarhelyen folytatta tanulmányait, a teológiát Vajdahunyadon végezte, 1946-ban szentelték pappá. 1973–1978 között Kostelegen szolgált, ott döntötte el, hogy életét a Babba Mária-jelenség felkutatásának szenteli. 1994-től Désen élt, 2018. október 16-án hunyt el.

Csíksomlyó titka. Mária-tisztelet a néphagyományban című könyve (Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda) 2000-ben jelent meg. Részletes kutatómunkája után ebben mutatja be Babba Máriát. Szerinte Babba sumér istennő volt, a székeleyek Babba Máriája is pogány istennő lehetett, akinek alakját a kereszténység beépítette saját hitrendszerébe. Az istennő kultikus helye Csíksomlyó volt, ezért lett később éppen Somlyó a Mária-kegyhely. *„Megéreztem, hogy ő él ennek a népnek hagyományában, hamvas hitében. Megláttam, és rám mosolygott. Nekem már bizonyosság is. Ő volt a pogánykori székeleyeknek az istenasszonya, hogy aztán Szép Szűz Mária legyen belőle.”*¹

Ötlete, kutatómunkája és elmélete különböző fogadtatásokban részesült. Jelen tanulmányban arra térek ki, hogy a könyv megjelenése milyen reakciókat váltott ki a szerző három diszkurzív szereplő – a római katolikus egyházban, a néprajztudományban (Krizsa János Néprajzi Társaság) és a neopogányság képviselői körében. A következőkben bemutatott vélekedések Daczó Árpád P. Lukács a Kriza János Néprajzi Társaságra bízott hagyatékából rajzolódnak ki. 2014-ben a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézetében sor került a hagyaték (film- és hangfelvételek, levelezések, iratok, fotók, naplók) digitalizálására, valamint egy – tartalmi kivonatokból álló – adatbázis elkészítésére. Ezek se-

¹ Kriza János Néprajzi Társaság archívuma. P. Daczó Árpád Lukács irathagyatéka. (A továbbiakban *Hagyaték*) Jelzet: P09-3-TI. Napló: 1978. június 26.

gítségével részletes és árnyalt képet kaphatunk a könyv megjelenése utáni visszajelzésekről, illetve Lukács atya ezekről való elmélkedéseiről és reflexióiról.

A hagyatékból körvonalazódó jelenségek leginkább az ún. *párhuzamos különidejűségek* rendszerébe illeszkednek, azaz a különböző vallási-történeti tényezők által meghatározott hit- és viselkedésminták, felfogások és életmódok, eszmék és ideológiák együttesen léteznek a Lukács atya életében.² Peti Lehel a téma kapcsán azt hangsúlyozza, hogy „bizonyos jelenségek, térségek a fejlődésbeli fáziseltolódásokból adódóan nem azonos korszak ismerveit hordozzák, tehát egy időben egymás mellett élhetnek különböző korszakok – kulturális, vallási – termékei”.³ Ezzel hozható összefüggésbe a transznacionális életformák szerveződéséről szóló elmélet is, amely szerint az emberek több kultúrában élnek egyidejűleg.⁴ P. Daczó Lukács életútját is ez a jelenség hálózta be, hiszen a mélyen gyökerező Mária-tisztelet, a ferences szellemiség egyidejűleg – és ami a legfontosabb: összhangban – létezik a Babba Mária pogány istennőbe vetett hitével és a róla alkotott elméletével. Ez a kettősség határozta meg hitét, tanításait, alkotómunkáját, illetve ez váltotta ki a legellentmondásosabb fogadattásokat is a Babba Máriáról szóló könyvéről.

Tanulmányomban leginkább a hagyaték feldolgozásából született adatbázisra hagyatkozom, a levelezéseiből, naplóbejegyzéseiből, illetve az évek során született filmes vagy hangos interjúiból körvonalazódó viszonyulásokra és reakciókra hívom fel a figyelmet, szem előtt tartva, hogy a Babba Mária-jelenség elemzéséhez és értelmezéséhez további – komplexebb – antropológiai és vallási-néprajzi vizsgálatra lesz szükség.

Az egyház „morgott”

Naplójában először 1978. május 11-én emlékezik arra, hogy egyik rendtársa „*piszmogott, morgott, szörnyű grimaszokat vágott*” a Babba Mária felfedezésének hallatán. Ez a méltatlankodás felháborította Lukács atyát, hiszen azt remélte, hogy a közös hit közös gondolatokat szül, ám ez a Babba Mária esetében nem így történt. Később a következő szavakkal fejezte ki sértettségét: „*Hát ilyenekben bíztam én! Ilyen emberekre hagyatkoztam dolgaimban, és ilyenek intézik sorsommal együtt a barátok sorsát! Ezért nézünk ki úgy, amint kinézünk!*”.⁵ Naplójában megjegyzi, hogy nagyon sértve érezte magát, amiért a Babba Mária kutatásai ilyen nagy értetlenséggel találták szembe magukat. Lukács atya a kezdetek óta kiválasztottnak

2 Bausinger 1989. 25.

3 Peti 2007. 49.

4 Niedermüller 2002. 142.

5 Hagyaték. Jelzet: P09-3-TI

6 Napló 1978. május 11.

érezte magát erre a feladatra, ezért minden kétely vagy cáfolat, amely a Babbát érintette, felháborította vagy elkésérítette. 1989. február 28-án írja naplójában, hogy öregnek érzi testét, aggódik a Babba miatt, de tudja, hogy a Szép Szűz Mária őt választotta ki, és Ő segíti kutatásaiban.⁷

A Főtisztelendő Egyházmegyei Hatóságnak címezett levelében⁸ Lukács atya arról ír, hogy mint fogarasi plébános az erdélyi egyházmegye papsága részére Kolozsváron megtartotta az utolsó rekollekciós napot⁹, ahol mindenki elismeréssel fogadta mondanóját a Babbáról. Borbély Gábor, Kovács Sándor, Nagy Imre és Czirják Árpád főesperes urak is jelen voltak. Czirják Árpád szerint a szakrális néprajz kérdését valakinek egészen a kezébe kellene vennie, az erdélyi katolikus papságban kellene ennek gazdát találnia, de általában a papságnak erre se ideje, se megfelelő képzettsége nincs. Lukács atya megoldást javasolt: vezessék be a néprajzot tantárgyként a teológián, és azoknak, akik már papként dolgoznak, időnként szervezzenek néprajzi képzéseket. Ezt a püspök jó ötletnek tartotta, és azt ígérte, hogy egyik következő rekollekciós nap témája ez lesz. Ezt megelőzően Lukács atya nyolc városban tartott előadásokat: Marosvásárhelyen, Gyergyószentmiklóson, Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen, Kézdivásárhelyen, Brassóban, Gyulafehérváron, illetve Kolozsváron.¹⁰ Látható, hogy az egyház képviselői ekkor még nem határolódtak el a szakrális néprajztól, sem Lukács atya elképzeléseitől. Valószínű, hogy ekkor még nem tudták felmérni, mekkora és milyen hatása lehet a Babba-jelenség nyilvánosságra hozatalának és terjesztésének.

A hagyaték P-jelzetű (papír) részlegének következő, erre vonatkozó részlete már a könyv megszületése utáni visszajelzésre utal, P. Gurzó Anaklét atya levelét tartalmazza, amelyben kifejezi nemtetszését a könyvvel kapcsolatban, ugyanis szerinte a táltosok szentírásként olvassák. *„Itt küldöm Lukács atya könyveinek árát. Remélem, hogy nincs több, és nem nyomtatnak többet, ugyanis a táltosok szentírásként keresik és olvassák. Mostanában pedig elég bajunk van a táltosokkal...”*¹¹ Ezt követően Jakubinyi György érsek is kitér levelében Babba Máriára, megköszöni a Lukács atya által küldött dokumentációt, amely érthetőbbé teszi álláspontját. Az érsek azt is kiemeli, hogy ezekért Lukács atya nem vállalhat felelősséget: *„Igazhitűséged felől soha sem volt kételyem. De azért jó volt a dokumentáció, mert így világosabban állást foglalsz a különböző értelmezésekkel szemben, amelyekért nem vállalhatod a felelősséget”*.¹²

7 Hagyaték. Jelzet: P10-4-BCs. Napló 1989. február 28.

8 1991. június 12.

9 A rekollekciós napokon tartott előadásai szövegét sokszorosított formában egy kis füzetben meg is jelentette: *Népünk hitvilága*. Elmélkedés és előadás az 1991. évi májusi rekollekciós napokon, amit a Gyulafehérvári érseki egyházmegye papsága részére tartott P. Daczó Árpád Lukács OFM fogarasi plébános. Készült a kolozsvári Glória Nyomdában. é. n., 32. old.

10 Hagyaték. Jelzet: P24-02-BAJ, IMG_2371

11 Hagyaték. Jelzet: P16-BI, DSC_177

12 Hagyaték. Jelzet: P16-BI, DSC_178

Lukács atya tisztában volt azzal, hogy a táltosmozgalmak saját tanításaik és értékrendszerük képére szeretnék formálni a Babbát, eziránti aggodalmát ki is fejezte egy, az Érsek atyához írt levelében, melyben kifejti, hogy a Krónika 2006. január 16-i számából értesült arról, hogy Csíksomlyón rockoperát akarnak előadni Babbáról az Ezer Székely Leány Napján. Félti a Babbát „a táltos mozgalomtól és Badinyi Jós Ferenc tanításaitól”. Úgy gondolja, hogy a táltosok is a Csíksomlyót akarják „az ő áhíthatóságuk és mitológiájuk központjává tenni”.¹³ A filmfelvételen¹⁴ elmeséli, hogy „a mostani tiszt, a plébános nem értékelte az egész Babba Mária históriát, sőt! Ellensúlyozni akarta a napnézést azzal, hogy az ifjúsággal éjszakai szentségimádást csináltak, s mire jött a hajnal, mondta, hogy hát misézzünk egyet, s ottan énekeltek. Rátelepedett a csángóknak a napnézésére a misével...”. A filmfelvétellel további részében elmeséli, hogy egyik búcsú előtt körülbelül százötven fehér ruhába öltözött táltos, Kovács Magyar András¹⁵ vezetésével, dobolt, énekel, zavarta a napnézést. Azt állítja, hogy miattuk írja P. Gurzó Anaklét atya a kifogásoló leveleket, miattuk nincs *nihil obstat*¹⁶ a könyvén: „*azt se feledjük, hogy a könyvemen nincsen egyházi jóváhagyás, márpedig egy szerzetes pap e nélkül könyvet ki nem adhat. Hogy mégis megjelent, ez Babbának külön csodája...*”. Azt is hozzáteszi, hogy még nem talált egyetlen papot se, aki az elejétől a végéig elolvasta volna a könyvét. „*Hát akkor mit tudnak azok?*”¹⁷ Lukács atya sajnálja, hogy az egyház nem ismerhet el olyasmit, amit „*oklevéllel bizonyítani nem lehet*”. A *nihil obstat* hiánya az egyház vádaskodását, ellenvetését jelenti, az intézmény képviselői szerint Lukács atya pogány alapokra helyezi a Mária-tiszteletet.

Egy következő filmfelvételen a ferences tartományfőnöke, P. Benedek Domokos atya bíráló levelét is felolvassa: „*Meggyőződésem, hogy a babbás tanulmányaidat nem a Szűzanya sugallja, bármennyire Babba, hanem az olcsó hízelgők, akik éppen abban találják élvezetüket, hogy egy ferences barát, a Szűzanya tiszteletét mindenképpen a pogánykori regékkel szeretné összefüggésbe hozni...*”¹⁸ Domokos atya a Pallas-Akadémia Kiadónak írt figyelmeztető levelében azt hangsúlyozza, hogy Lukács atya írása mariológia, primitív néprajzi degradáció: „*Daczó Árpád*

13 Hagyaték. Jelzet: F09-MB (Dés, 2006. december 29., a felvételt készítette: Peti Lehel, kérdezett: Tánzos Vilmos.)

14 Hagyaték. Jelzet: F09-MB (Dés, 2006. december 29., a felvételt készítette: Peti Lehel, kérdezett: Tánzos Vilmos.)

15 Táltosként, gyógyítóként tartják számon, hivatalos szervezeti háttere az Energia Gyógyító Központ Kft. A spirituális segítségnyújtással, a szellemek ártó hatásának megszüntetésével, világon egyedülálló csodás eredményekről számolnak be a gyógyultak ezrei a *szellemvilag.hu* című lap, Szellem-elengedés menüpontjában megtalálható dokumentumfilmekben.

16 (lat. „semmi akadálya”): illetékes egyházi szakértő ítélete a kéziratról, mely szerint a mű tartalma összhangban van az egyház hivatalos tanításával, ezért nincs akadálya a kiadásának.

17 Hagyaték. Jelzet: F09-MB.

18 Hagyaték. Jelzet: F22-LE (Dés, 2010. február 27., a felvételt készítette: Peti Lehel, beszélgetőtárs: Tánzos Vilmos és Horváth Annamária).

írása egyfajta mariológia, magyarázat bizonyos primitív néprajzi szintre degradálva az Istenanya helyes vallási tiszteletét, keverve ősi mítoszokkal. Az írás megjelenése esetén, igen sok vallási, hitéleti félreértésre adhatna okot a papság és híve körében egyaránt.” Domokos atya mindenképpen szeretne volna felhívni a figyelmet a könyv megjelenésének kockázataira, ám ennek ellenére Lukács atya és a Pallas-Akadémia Kiadó vállalta a felelősséget a tartalomért.

Egy másik felvételen¹⁹ egy internetes ún. „gúny-leveletről” is szó esik. A szöveget egy Gerczuly Gyöngyvér nevű kosteleki személy írta, de Lukács atya szerint ez egy kitalált személy, kitalált névvel, hiszen érdeklődött, de senki nem tudott ilyen nevezetű nő létezéséről, ráadásul a csángók nem is használnak ilyen keresztnevet. Lukács atya szerint a stílusából ítélve ezt a gúnylevelet egy paptársa írta.

Látható, hogy az egyház képviselői, Lukács atya rendtársai szkeptikus és kifogásoló magatartást tanúsítanak a *Csíksomlyó titkával* kapcsolatban. Azonkívül, hogy nem kapta meg a *nihil obstatot*, leveleket is küldenek, amelyekben közvetett vagy közvetlen módon kifejezik nemtetszésüket Lukács atya néprajzi tevékenységét illetően.

A szakma „tapsikolt”

Lukács atya 1973-ban került a gyimesi csángó vidékhez tartozó Kostelekre, itt kezdett tudatosan foglalkozni a vallási néprajzzal és a Babba Mária tiszteletével. Már az 1980-as években felhívta magára a figyelmet tanulmányaival, amelyekben a népi Mária-tisztelet addig ismeretlen vonatkozásaira – például a holdkultusszal összefüggő képzetekre – és a gyimesi hiedelemvilág ősi történeti rétegeire irányította a figyelmet. A *Hosszú utak megszorodának – Archaikus népi imádságok, ráolvasók, szentes énekek Erdélyből és Moldvából* című, Takács György magyarországi néprajzkutató segítségével szerkesztett kötete szintén jelentős mű, a Székelyföldről és Belső-Erdélyből a szakma az általa gyűjtötteken kívül alig rendelkezik jelentősebb archaikus népi imaszöveggel.

Lukács atya a Kriza János Néprajzi Társaság tagja volt, ezért számos levelezés fennmaradt, amelyet Tánczos Vilmossal, Pozsony Ferencsel és Zakariás Erzsébettel folytatott. Már az 1990-es évek elejéről ismerünk olyan leveleket, amelyek az atya néprajzi érdeklődéséről, a KJNT-vel való szoros kapcsolatáról árulkodnak. 1991. decemberi leveléhez egy beszámolót is csatolt, megkérve a Társaságot, hogy közöljék a készülő *Évkönyvben*. Sőt, hozzátette, hogy legjobbnak azt tartaná, ha a „Romániai Magyar Szóban is megjelenne, hogy minél többen olvassák el”.²⁰ Emellett rendelt 10 példányt a Társaság évkönyvéből, és kifizette a tagdíját (2000 lej).

¹⁹ Hagyaték. Jelzet: F17/2-KK (Dés, 2008. február 4., a felvételt készítette: Peti Lehel, beszélgetőtárs: Tánczos Vilmos).

²⁰ Hagyaték. Jelzet: P24-02-BAJ, IMG_2365.

Hozzátette, hogy a maradék összeget a Társaság céljaira ajánlja, de arra kéri a szerkesztőséget, hogy ezt nehogymegemlítsék valahol.

Egy későbbi, 2011-es köszöntő levelében Lukács atya közölte, hogy időskorára való tekintettel visszavonul a néprajzi tudományos tevékenységekből, leírja a *Csik-somlyó titkán*nak sikereit, hangsúlyozza, hogy a kiadás után a pütkösdi búcsúzóók száma százazrekre emelkedett, majd hozzáteszi, hogy ehhez hasonló soha nem fog megjelenni a Kriza János Néprajzi Társaságban, de „*a Társaság hallgat róla, pedig a szerzőt megillette volna valami elismerés vagy kitüntetés*”.²¹ A direkt utalás után nem sokkal, 2012. március 31-én a Kriza János Néprajzi Társaság Életmű díjjal tüntette ki P. Daczó Árpád Lukácsot a népi Mária-kultusz, a vallásos népszokások és az archaikus népi imádságok kutatása területén elért eredményért, Tánczos Vilmos laudálta.²² Ezt követően egyre több könyvbemutatót szerveztek Erdélyben és Magyarországon, a budapestiek ragaszkodtak hozzá, hogy tartson könyvbemutatót a budai ferences rendházban. Emellett gyakran megkeresték a Néprajzi Múzeum szakemberei, újságírók, operatőrök.

A táltosok „énekeltek”

Lukács atya 1999 óta levelezik a Magyarok Világszövetségének képviselőivel, leggyakoribb levelezőtársa Patrubány Miklós elnök. Lukács atya összegyűjtött minden MVSZ-szel kapcsolatos újságcikket, meghívót, levelet. Egy 1999. júliusi levelében közölte az elnökkel, hogy nagyon hálás az Erdélyért, a magyarságért végzett szolgálataért, ezért gyakran imába foglalja nevét. Megköszönte a Szent Kinga-kapuról küldött képet, illetve az ALYCON klubban tartott összejövetelről és a Reményforrásról²³ való tudósítást. 1999 decemberében Patrubány Miklós levélben hívta fel Lukács atya figyelmét az európai integráció káros vonásaira, a magyarok lélekszámának apadására. Ugyanebben a levélben említette meg a Reményforrás Ezredvégi Nagycsaládos Házépítő Mozgalmat, amely a gyermekvállalási kedvet hivatott elősegíteni, és arra kérte Lukács atyát, hogy terjessze a hírt annak reményében, hogy megnő a mozgalom támogatottsága.²⁴ Látható, hogy szoros viszonyt ápoltak, beszámoltak egymásnak tevékenységeikről és ambícióikról. Valószínű, hogy Lukács atya meghallgatásra és megértésre lelt a Magyarok Világszövetségében, ugyanis ők előszeretettel foglalkoztak Babba Máriával, konferenciát, előadásokat szerveztek, ahová az atyát is meghívták. Lukács atya ki is fejezi kétségbeesé-

21 Hagyaték. Jelzet: P24-1-SZÁ.

22 Tánczos 2012.

23 A Magyarok Világszövetségének Erdélyi Társasága és a Házat-Hazát Alapítvány Reményforrás néven 1999-ben ezredvégi nagycsaládos mozgalmat kezdeményezett, szerte a Kárpát-medencében 13 nagycsaládos házat avattak.

24 Hagyaték. Jelzet: P25-VCs, P25.9.

sét: „*a Babba a kereszténység felvétele óta a Szűz Mária nevet viseli, felfedte magát, de a tudomány nem foglalkozik vele, az egyház pedig mélyen hallgat róla*”. Érthető tehát, hogy örömmel konstatálja, hogy végre valakiket érdekel a Babba-ügy, amikor papi teendői engedik, szívesen részt vesz konferenciáikon, rendezvényeiken.²⁵ Az ezeken az alkalmakon kapott emléklapokat, okleveleket, illetve kitűzőket Lukács atya gondosan megőrizte.

Szerinte a Magyar Tudományos Akadémia a finnugor elmélettel meg akarja semmisíteni a magyar nemzeti öntudatot: „*ez a magyarellenes MTA tevékenység 150 éve folyik*”. Lukács atya nézetei szerint ma is az őshazában élünk, a Kárpát-medencében szaporodtak el, és onnan rajzoltak ki a nagyvilágba a Scythia, Pannon, Dák, Jász, Kun, Hun, Avar és Magyar törzsek, és ide tértek haza, amikor a haza veszélyben forgott.²⁶

Lukács atya gyakran kitér a neopogány kultuszokra, a táltosokra. Ezeknek a mozgalmaknak kedvezett a *Csíksomlyó titka* című könyv. Azóta erre alapozzák azokat a „szörnyű dolgokat, amiket ők csinálnak, s rám hivatkoznak a táltosok, a Badinyék” – mondja Lukács atya egyik filmfelvételen²⁷, Anaklét atya levelében is szerepelnek a Lukács atya könyvéért rajongó táltosok.²⁸

Lukács atya így emlékezik a táltosokról az egyik csíksomlyói napbanezés kapcsán: „*s akkor hallom, hogy odalent tititi tititi, stb., nézek le, látom, hogy egy hatalmas kör, vagy százötvenen voltak fehér ruhába öltözve a táltosok, és középen pedig negyedmagával Kovács Magyar András. Mondom, »azok ott mit csinálnak?«, Erre fel, hogy »hát ők azt csinálják, s mi ezt«. Mondom, »hát a csángók hogy nézik a napot, ha ti itt így csináltok?!« Odamegyek, mert azelőtt én beszéltem volt, s ismertem már, mondom neki »ugyan biza ti itt mit csináltok?«, Azt mondja: »várjuk a napkel-tét és énekelünk neki«²⁹. A táltosok tehát saját világgépükhöz igazították Lukács atya elméletét, és ezen felbuzdulva azóta is erre hivatkoznak, amikor Csíksomlyón végzik tevékenységeiket.*

Következtetések

Philip Sheldrake³⁰ négy különböző spirituális paradigmát különít el – *szervesi, misztikus, aktív és prófétai-kritikai* –, ezek közül főleg az első kettő összefonódása követhető nyomon Lukács atya hitvilágában és alkotói tevékenységében. Ez gyak-

25 Hagyaték. Jelzet: P25-VCs, P25.6-7.

26 Hagyaték. Jelzet: P26-LN, P1190556-P1190576.

27 Hagyaték. Jelzet: F04-BAJ (Dés, 2006. október 20., a felvételt készítette: Peti Lehel, beszélgetőtárs: Tánczos Vilmos).

28 Hagyaték. Jelzet: P16-BI, DSC_177.

29 Hagyaték. Jelzet: F09-MB.

30 Sheldrake 2008. 10.

ran kiegészül a prófétai-kritikai paradigmával is, ugyanis végig „kiválasztottnak, elhívottnak” érezte magát az ún. „titok” felfedésére és megírására.

A keresztény spiritualitás abból indul ki, hogy a lelki változások kontextusa a történelem, bár a spirituális értékek egyedi módon, „a maguk környezetébe ágyazva érvényesülnek”.³¹ Ebben a kontextusba helyezve Lukács atya hitvilágát és meggyőződéseit, érthető, hogy milyen irányvonalak alapján próbálta megfogalmazni „saját tanait”, hogyan egyeztette össze, harmonizálta az egyébként pogány gyökerekkel rendelkező Babba Máriát a keresztény Mária-kultusszal – történelmi perspektívából nézve számára a kettő ugyanazt jelentette. Ez a fajta újragondolása a Mária-tiszteletnek igencsak kedvezett a táltosmozgalmaknak, illetve a Magyarok Világszövetségének, akik egyébként is a magyarok kiváltságosságát (például: a magyarok már Krisztus előtt 35-40 ezer évvel belakták a Kárpát-medencét, innen vándoroltak el, aztán vissza, ma is 95%-ban hordozzák az „európai ősgént”³²) hangsúlyozzák. A nacionalizmus szakrális szférába való beemelése folyamatosan kedvezett azoknak a mozgalmaknak, amelyek Lukács atya elméletében visszaigazolást nyertek saját meggyőződéseikről. Mindezt felerősítette a globalizáció ellenhatásaként kialakuló *glokalizáció*³³, mely a globálissal szemben a lokális, esetünkben nemzeti jellegű jelenségekre alapoz. Nem véletlen, hogy a neopogányság, mely szinkretikusan ötvözi a magyar kultúra honfoglalás előtti korszakának vélt vagy valós vallási örökségét a szakralizált nemzet princípiumával, látens módon beszivároghat a kereszténység keretei közé. Ezek a tanok akár a keresztény hitvilágba is jól beilleszthetők, összefonódva a magyar kereszténységben hangsúlyosan jelenlevő vallási nacionalizmussal.

Így található meg egy-egy közösségben a korábbi korszakok népi vallásosságában kereszténység előtti elemek, illetve így kerülhettek a kortárs vallásosságba is az egykori táltoshit elemeit revitalizálni kívánó trendek³⁴. A Lukács atya esetében az újpogány orientációnak is felfogható jelenség elsősorban nem a vallási megújulás folyamatának részeként jelentkezett, hanem sokkal inkább a nemzeti identitás és nemzeti kultúra poszt-szocialista rekonstrukciójához kötődik, annak gyakorlatilag vallási dimenzióját testesíti meg.³⁵ Ugyancsak Povedák ezt így magyarázza: „a jelenség működésében leginkább a korábbi korok népi vallásosságához hasonlít abban, hogy – nem tudatosan – magába olvaszt a kereszténységtől idegen teóriákat, gyakorlatokat, miközben a keresztény tanításokat nem kérdőjelezi meg”.³⁶

31 Sheldrake 2008. 16.

32 Dr. Papp Lajos szívsebész professzor beszédéből. Kunszentmiklós, a Magyarok Világszövetségének munkaértekezlete, 2010. február. 7. (Online: <http://www.irodalmilag.net/?q=cikk/dr-papp-lajos-szivsebesz-professzor-beszede-kunszentmikloson> – Utolsó hozzáférés: 2019. május 2.)

33 Rouse é. n.

34 Ennek többdimenziós megjelenési formáiról részletesen lásd Povedák István munkáit (2011, 2015, 2018)

35 Povedák 2014. 55.

36 Povedák 2014. 56.

A Babba Mária-jelenség Lukács atya esetében is a nemzeti identitás újraértelmezésével, remitologizációs folyamattal hozható összefüggésbe, amely kiegészül egyfajta profetikus énképpel, az „isteni kiválasztottság” tudatával. Valószínű, hogy meggyőződése a ferences lelkülettel, saját istenhitével összhangban jól megfért egymás mellett, viszont írásainak, tanainak hatásaira nem volt teljes mértékben felkészülve. Az általa is megerősítést nyert kortárs mítoszok legerősebb ösztönzője alapvetően egy identitásrekonstrukciós folyamat volt, mely mellett meghatározó szereppel bírt a szakralitásra, vallásosságra való igénye.

A *Csíksomlyó titka. Mária-tisztelet a néphagyományban* című könyv megjelenése óta Lukács atya különböző – gyakran feloldhatatlan belső konfliktusokat okozó, ellentmondásos – visszajelzésekkel szembesült, amelyekhez igyekezett személyes hitvilága szerint viszonyulni.

Annak ellenére, hogy hite és meggyőződése motiválta kutatói és írói munkáját, számos más jellegű probléma is felmerült a könyv megjelenése után, bár a jelenség továbbgyűrűzésének mértékét egyértelműen nem csupán a *Csíksomlyó titka...* befolyásolta.

Valószínű, hogy mára már elég idő eltelt ahhoz, hogy az álláspontok és vélekedések stabilizálódjanak mindhárom diszkurzív szereplő részéről: az egyház úgy döntött, hogy nem engedélyezi hivatalosan a könyvet, azóta sem adott *nihil obstatot*, a néprajztudomány (Krizsa János Néprajzi Társaság) továbbra is értékeli a mögötte és benne rejlő kutatói munkát, a „táltosok” pedig megerősítést nyertek neopogány kultuszukat illetően.

Szakirodalom

BAUSINGER, Hermann

1989 Párhuzamos különidejűségek. A néprajztól az empirikus kultúratudományig. *Ethnographia* 100 évf. 1–4. 24–37.

NIEDERMÜLLER Péter

2002 Elavuló fogalmak. *Regio* XIII. 4. 138–146.

PETI Lehel

2007 Transznacionális életformák és szekták. A moldvai csángó falvakban jelentkező új vallási jelenségek interpretációs lehetőségeiről. *Erdélyi Társadalom* V. 2. 47–69.

POVEDÁK István

2011 *Álhősök, hamis istenek? Hős- és sztárkultusz a posztmodern korban*. In: Szeged: Gerhardus Kiadó.

2014 Láthatatlan határok. A keresztény – újpogány szinkretizmus. In: Povedák István–Szilárdi Réka (szerk.): *Sámán sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris elemzése*. In: Szeged: MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport–SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 55–77.

- 2015 *Már a múlt sem a régi... Az új magyar mitológiák multidiszciplináris elemzése.* In: Szeged: MAKAT Modern Mitológiakutató Műhely – MTA SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport.
- 2018 *Tapasztalatból hallottam... Alternatív világképek, összeesküvés elméletek.* In: Szeged: MAKAT Modern Mitológiakutató Műhely, Szeged.
- ROUSE, Margaret
é. n. *What is Glocalization?* (Online: <https://searchcio.techtarget.com/definition/glocalization> – Utolsó hozzáférés: 2019. április 26.)
- SHELDRAKE, Philip
2008 *A spiritualitás rövid története.* Budapest: Magyar Református Egyház–Kálvin János Kiadó.
- TÁNCZOS Vilmos
2012 „Csodák sorozata az életem”. Az életműdíjjal kitüntetett P. Daczó Árpád–Lukács köszöntése. *Keresztény Szó* XXIII. 5. 8–9. (Online: https://epa.oszk.hu/00900/00939/00139/keresztenszo_EPA00939_2012_05_02.html – Utolsó hozzáférés: 2019. október 24.)

RECEPȚIA VOLUMULUI CSÍKSOMLYÓ TITKA ÎN CADRUL BISERICII,
A ETNOGRAFIEI ȘI A MIȘCĂRII NEOPĂGÂNE

Activitatea de cercetare și teoria Babba Maria a lui P. Árpád-Lukács Daczó a generat recepții și reflexii diferite în cadre culturale diferite. Autoarea prezintă recepția volumului *Csíksomlyó titka* (Taina Șumuleului), volum ce a văzut mai multe ediții, adică reacțiile din partea a trei instituții: biserica, etnografia (prin Asociația Etnografică Kriza János) și reprezentanții mișcării neopăgâne. Reflexiile, opiniile prezentate și analizate ies la iveală din arhiva personală a lui P. Árpád-Lukács Daczó, pe care a donat-o Asociației Etnografice Kriza János. În 2014 a avut loc digitizarea acestui material (înregistrări audio și video, corespondență, documente, fotografii, jurnale) și realizarea unei baze de date din conșpecte. Cu ajutorul acestora obținem o imagine detaliată și nuanțată a recepției volumului, dar aflăm și despre reflexiile, comentariile părintelui Lukács asupra acestora.

THE RECEPTION OF THE VOLUME CSÍKSOMLYÓ TITKA WITHIN THE
CHURCH, ETHNOGRAPHY AND NEO-PAGAN MOVEMENT

The scientific work and the Babba Maria theory of P. Árpád-Lukács Daczó was seen and commented in different manners within different social frames. The author of the study presents the reception of the book *Csíksomlyó titka* (The Secret of Șumuleu Ciuc), with its multiple editions, within three different institutions: the church, ethnography (Kriza János Ethnographic Society) and the neo-pagan movement. The presented and analyzed reactions, opinions were brought to light from the personal archive of P. Árpád-Lukács Daczó, donated to the Kriza János Ethnographic Society. In 2014 took place the digitization of the archive (film and audio recordings, correspondence, documents, photographs, diaries) and the making of a data base consisting of abstracts. With their help we can get a detailed and nuanced picture of the reactions to the book, respectively of the thoughts, reflections of father Lukács on all these aspects.